

Búcsú a politikától

Tamás Gáspár Miklós SZDSZ-képviselő a baloldal előretöréséről, a liberalizmusról és a miniszterelnökről

- Bár nem szoktunk kutakodni az interjúalanyok bevételi forrásai után, most mégis kivételt teszünk. Mennyit kapott azért a filozófia tankönyvért, amelyet ön írt és amelyről Szabó Iván nyilatkozott nemrég a 168 óra című közéleti hetilapnak? A pénzügyminiszter szerint „...azt is lehetne firtatni, hogy állami pénzből miért Tamás Gáspár Miklós kapott megbízást filozófia tankönyv megírására”.

- Nulla egész nulla-forintot kaptam. Egyébként, ha nem rendelnek meg tőlem tankönyvet, akkor logikus, hogy nem is kapok érte semmit.

- Ez a mostani „tankönyvírás” tehát már a választási kampány része?

- Azt hiszem, hogy ezt a rémhírt Szabó Iván kampány-torokköszörszövege tekinthetjük.

- Szükségszerű, hogy a kampány hangneme eldúrvuljon?

- A mostani kampány szerényebb és rövidebb lesz, mint a négy évvel ezelőtti. A választóknak most már vannak tapasztalataik. Nem ülnek föl könnyen a rémhíreknek. Helytelen alábecstülni a választók demokratikus politikai érettségét. A pártokat teljesítményük alapján fogják megítélni. Bár a legfontosabb tömegkommunikációs eszközökből nem lehet tárgyi-lyagos képet alkotni a magyar politikáról. Honfitársaink azonban át tudják majd hidalni ezt a nehézséget is.

- Mit gondol, mennyire a kampány részeit a német ZDF-televízióban még tavaly decemberben sugárzott Konrad György-Eörsi István-Bánó András interjúk?

- Azt hiszem, hogy ezek az interjúk kapóra jöttek a kormánypártoknak. Azt gondolom, hogy Eörsi István csakugyan védhetetlen dolgokat mondott.

- Az interjú mely részére gondolt?

- Arra, amelyben Eörsi István sajnálkozását fejezte ki - és ebben benne volt a paradoxon és a poénhajhászból fakadó abszurditás -, hogy négy évtizedes uralmuk alatt a kommunisták nem semmisítették meg a jobboldali politikai tradíciót.

- Ez azért ennél aránytalanabban hangzott el az eredeti beszélgetésben. Ebben a fasiszta csöcselék gondolkodásmódjának szellemi megsemmisítéséről volt szó...

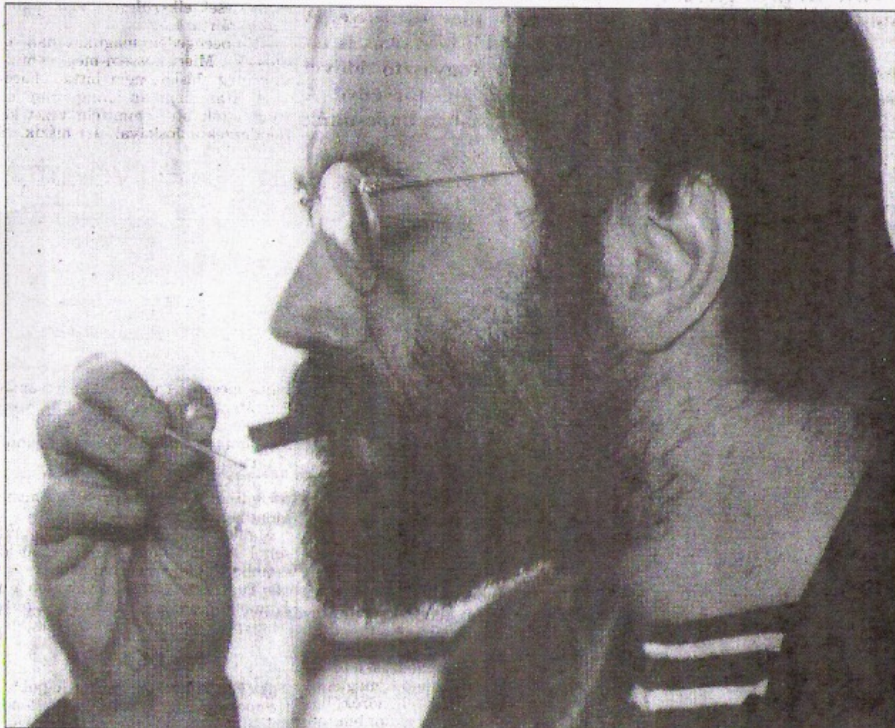
- Nem helyesítem, ha bárki bármikor örömet fejezne ki amiatt, hogy bármit is megsemmisített a kommunista rendszer. A demokratikus politikának a szélsőjobboldalal szemben is vannak ma eszközei.

- Biztos, hogy vannak erre demokratikus eszközök?

- Igen, vannak.

- Tudják és akarják is ezeket használni ön szerint a mai politikacsinálók?

- A kérdés az, hogy akarják-e. Azt hiszem, hogy a mai helyzet nem indokolja a túlságosan kemény fellépést a szélsőjobboldalal szemben, tekintettel arra, hogy a felmérések szerint a Magyar Hazugság és Halál Pártja ma 0,8 százalékos támogatottságra számíthat. Ráadásul ez ma a legjelentősebb szélsőjobboldali csoport Magyarországon. Szerintem fölösleges cirksuzt csinálni a szélsőjobboldalal szemben. A mai

magyar törvények szerint például a Világnemzeti és Népuralmista Pártot be lehetne tiltani, mert naponta megsérti a törvényeket, de nem volna helyes mártirokat csinálni egy amúgy jelentéktelen mozgalom tagjaiból.

- Van, aki azt mondja erre, hogy a hitlerizmus is jelentéktelen mozgalomként indult...

- Nem lehet összehasonlítani a húszas-harmincas évek Németországnak politikai helyzetét a mai Kelet-Európáéval. Ne felejtsük el, hogy a nácik mellett voltak olyan antidemokraták, mint a Stahlhelm vagy Németország Kommunista Pártja, amely nyíltan a proletárdiktatúra bevezetését hirdette. Az összes antidemokratikus irányzathoz képest egyszerűen eltörpült a köztársasági tábor. Nem lehet azt állítani, hogy ma Magyarországon ne lennének többségben a demokratikus köztársaság hívei. A jelenlegi ellenzéki, valamint a kormánypárti szavazók jelentős része ennek a híve. Ehhez a nagy tömeghez képest a szélsőjobboldali, pláne a szélsőbaloldali tendenciák elenyészőek. Ha a helyzet megváltoznék, akkor nyilván másképpen kell politizálni. Ha rendszeressé válnak a brutalitások, ha komoly csoportok és rétegek fenyegetve érzik magukat, akkor a teljes törvényi mechanizmust igénybe kell venni. Ez a pillanat még nem érkezett el. Németországban és Ausztriában az ismert történelmi okok miatt nagyobb az érzékenység a szélsőjobboldali jelenségekre. Tehát nem lep meg, hogy Né-

metországban olyan javaslatok hangzanak el, amelyek szerint le kell hallgatni a szélsőjobboldali szervezetek beszélgetéseit.

- Vagyis lényegében korlátozni kell állampolgári jogait...

- Németországnak olyan iszonyatos történelmi tapasztalatai vannak, hogy érzelmileg mindez érthető. Nálunk nincs olyan komoly szélsőjobboldali tradíció, ami indokolná ezt a fajta rettegést. Ébernek kell lenni, de nyugodtnak.

- Az **Eörsi**-nyilatkozatról ismerjük már a véleményét, de mit gondol a reakcióról?

- A reakciót teljesen imbecillisnek tartom. Ha valaki az én véleményem szerint is helytelen dolgokat beszél, az még nem hazaárulás. Ha én azt mondanám, hogy mindenki hazaáruló, aki a külföldi sajtóban olyasmiket mond, ami nekem nem tetszik, akkor naponta adhatnék ki nyilatkozatot arról, hogy X. vagy Y. elárulta a hazát.

- Nevezték már önt is hazaárulónak?

- Biztosan. Ezek természetesen ostobaságok. Azt hiszem, hogy a német közönség is van annyira értelmes, mint a magyar. Vagyis tudja, hogy ha **Eörsi István** furcsaságokat beszél, akkor az az ő és nem Magyarország reputációját rontja. Charles Pasqua francia belügyminiszter iszonyatos dolgokat beszél, abból nem következik, hogy Franciaország szörnyű náci fészek. Az MDF-nek nagyon erős komplexusa van a külföldi lapvéleményekkel szemben. Ez mérhetetlen túlbecsülése a külföldi sajtónak, másrészt hazafiatlan magatartás, mert nemzeti kisebbségi érzésből táplálkozik. Miért kell attól kétségbe esni, hogy mit ír egy olasz vagy amerikai lap?

- *Búcsú a baloldaltól címen öt évvel ezelőtt nagy vitát kavaró írása jelent meg a Beszélőben, illetve másodközlésben a Kritika hasábjain. Most hogyan látja: nem volt ez a búcsú kissé elhamarkodott? Legutóbbi cikkeinek egyikében ugyanis éppenséggel a baloldal reneszánszáról elmélkedett...*

**Patriótább lettem.
A Kádár-rezsim alatt ez nem volt ilyen egyszerű...
Annak idején, amikor elmentem a Belügyminisztérium előtt, egy csomó volt a gyomromban.
Most, ha elmegyek az épület előtt, az őrség tiszteleg.**

- Kétségtelen, hogy ma a baloldal világméretű előretörésének lehetünk tanúi, amit én látok, de nem örülök neki. Az a neokonzervatív forradalom, melynek magam is egyik szerény harcosa voltam, nagyjából véget érni látszik.

- Mi ennek az oka?

- E konzervatív forradalom lényege abban állt, hogy megvédte a modernitást, a liberalizmust, és először a liberális kapitalizmus történetében létrehozott egy olyan kultúrát, amely nem bírálja, hanem dicséri a modern társadalmat. Az újkonzervativizmus azt gondolta - és gondolja -, hogy az individuális szabadság erkölcsileg is magasabb rendű a nem nyitott társadalmak erkölcsi világánál. De az újkonzervativizmus is csupán epizódja a történelemnek. Nagyon fontos volt, mert hozzásegítette a világot a kommunista diktatúrától való megszabaduláshoz, elmélyítette az egyéni szabadságjogok védelmét, megerősítette

a piaci spontaneitásba vetett bizalmat. Akár a hatvanas évek vége felé, újra elbizonytalanodás érezhető a liberális demokrácia erényeit illetően.

- Sokan azt mondják, hogy szinte zsigeri ellenszenvet érez a baloldallal - főként az itteniekkel, tehát a szocialistákkal - szemben.

- Kevesen vették olyan komolyan régi ellenfeleinket, a magyar szocialistákat, mint én. A szocialisták hallgatása című, a Karácsonyi Beszélőben megjelent cikkemben. Az tehát, hogy zsigeri ellenszenvem volna a baloldallal szemben, természetesen butaság. Magam is a baloldaltól indultam, igaz, hogy libertárius-anarchista voltam, nem szocialista oldalról. A baloldalnak intellektuális hagyománya van, mely a fölvilágosodásból származik. Ennek köszönhetően folyvást racionális megoldásokat keres a fölmerülő társadalmi problémákra. Utópiája emancipatorikus, felszabadító. Erről a baloldal mindig felismerhető. Szakításom a baloldallal természetesen a fölvilágosodás örökségével való szakítást is jelentette.

- A racionalizmussal is?

- A racionalizmus bizonyos formáival. A baloldalhoz fűződő viszonyom tekintetében nem kívánom elfelejteni azt, hogy a kommunista baloldal az elmúlt hetven évben milyen borzalmas szerepet játszott Magyarországon. Ugyanakkor azt, hogy a hazai kommunisták egy része '89-ben úgy döntött, hogy szociáldemokrata lesz, én komolyan veszem. S amíg nincsenek ellenbizonyítékaim arra, hogy ez csak valamiféle füstköd, ami mögé rejtett kommunista programot akarnak eldugni, addig nincs okom kételkedni benne: őszintén azt gondolják, amit mondanak. Nem hiszem, hogy a szocialista párt proletárdiktatúrát szeretne bevezetni. Azt pedig, hogy a párt számos lépésével nem értek egyet, természetes. Az a fajta kigolyózása a szocialistáknak, amire többen törekednek, nem indokolt.

- Ezek szerint nincs baloldali veszély?

- Hogy értem azt, hogy veszély? Ha veszélynek tekintem azt, hogy nem az én pártom nyeri meg a választásokat, akkor van baloldali veszély. De abban az értelemben, hogy a szocialista párt itt bevezetné a vörös terrort, nincs.

- Mi zavarja akkor önt a szocialisták politikájában? Netán a szakszervezetekhez fűződő viszonyuk?

- Ez önmagában nem zavar. A szocialista pártok mindenütt szakszervezeti pártok. A szocialista párt kevésbé kötődik a szakszervezetekhez, mint a brit Munkáspárt. A mi Nagy Sándorunk persze nem egészen olyan, mint egy nyugati szakszervezet vezére. Típusában ő megmaradt kommunista funkcionáriusnak, s az MSZP környezetében nem ő az egyetlen. Az mellékes ugyan, hogy rokonszenves-e számomra Nagy Sándor avagy sem, de attól tartok: a szocialista párt erőteljesen hajlik valamiféle korporatív rendszer

felé. Ebben átjárhatóság fedezhető föl a szocialisták és az MDF között. A szocialista párt ugyanis azt hangsúlyozza, hogy számukra a legfontosabb demokratikus folyamat az érdekegyeztetés. Vagyis az alku a munkaadók, a munkavállalók és az állam között.

- De miért baj, hogy az MSZP szocialis alkura törekszik? Pető Iván vagy Kuncze Gábor is azt mondja, hogy a szabaddemokraták választási sikere esetén az új kormány rögtön megállapodást köt a szakszervezetekkel.

- Az egészen más, ha egy kormány - megtartva szuverenitását - egyezsége és békére törekszik a társadalmi erőkkel. Én avval nem értenék egyet, ha a szociális folyamatok kikerülnének a kormány és a parlament fennhatósága alól.

- „Ha valaki az MDF-et bent akarja tartani a kormányban, akkor szavazzon a Fideszre” - mondta ön nemrég. Ennek tükrében mennyit ér az SZDSZ és a Fidesz közötti megállapodás? Egy darab papír volna csupán?

- Itt másról van szó. Arról, hogy nemcsak a Fidesz politizál, hanem az SZDSZ is. Amikor Orbán Viktor előállt a populista-liberális koalíció ötletével, akkor én interpretáltam ezt a „gondolatkísérletet”. Számomra elképzelhetetlen olyan új kormány, mely a jelenlegi koalíciót és a liberálisokat tömöríti. Ezután Deutsch Tamás és Áder János azt nyilatkozta, hogy Orbán Viktor részéről ez hiba volt. Ennyivel beérem. A Fidesz taktikázza magát, evvel együtt sem vonom kétségbe, hogy valódi liberális párt. A Fidesz összetévesztett két dolgot. Az egyik a politizálás, a másik a választási taktika. A politikus önvészélyessé válik, ha ezt a kettőt összekeveri. Amikor a Fidesz úgy döntött, hogy a jobbközépen keletkezett „lyukat” betölti, akkor figyelmen kívül hagyta, hogy a politika nem valamilyen csatahajójáték, amit az iskolában a hátsó padokban ülve játszotunk. Egy mozgalom önazonosságát és a választók igényeit nem lehet parancsszóval változtatgatni. A Fidesz választói ellenzéki választók, akik épp azért szavaznának erre a pártra, mert nem kívánják a jelenlegi koalíció mandátumát meghosszabbítani. Kilátástalan tehát elvárni tőlük, hogy kövessék a Fidesz kacskaringós taktikáját. Ezek az emberek nem alárendeltjei a Fidesznek, nem lehet nekik utasításokat adni. Emiatt a Fidesztől elpártolok ma a szocialistákat támogatják... Akik állítólag a fiatal demokraták legnagyobb ellenfelei. Mármost ha ez igaz volna, akkor a szavazók nem így viselkednének. A politikában a mechanikus cinizmus egyszerűen nem válik be.

- Úgy tűnik, a kormány hamarosan a parlament elé terjeszti a médiatörvényt. Mit várhatunk ettől?

- Azt hiszem, hatalmasat fogunk kacagni. Elképzelhető ugyanis, hogy a koalíció, mely májustól remélhetőleg ellenzékben lesz, olyan liberális médiatörvényt terjeszt elő, amely későbbre

biztosít majd neki némi befolyást. A választásig ugyanakkor nyilván a Szuperbola-stílus fogja jellemezni a tévét. Ezzel szemben a választások után majd a mostani MDF-es médiaszakértők arányosságot, miegyebet követelnek. Elképzelhető tehát, hogy figyelembe veszik a liberális javaslatokat, miközben Csúcs és Nahlik urak garázdálkodnak a médiumokban. Pedig, ha Csúcs elbocsát háromszázhusz embert, abból nagy baj lesz.

- Nem kifejezetten erről jutott eszünkbe, hogy megkérdezzük, mit mond önnek a következő: Boross Péter, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke.

- Jézus Mária!

- Ha lehetne egy kicsit bővebben!

- Boross Péter az Antall-kormány mumusa volt. Az volt a cél, hogy jól megijedjünk tőle. Eddigi pályafutása során nem tett semmi olyat, ami belőlem politikai rokonszenvet váltott volna ki. Ugyanakkor nem becsülöm le a képességeit, ügyes ember, de semmi okom rá, hogy a bizalmammal megajándékozzam. Képes persze jó benyomást kelteni, véget vetett annak, hogy az MDF tehetetlenül sodródó pártnak tessék. Tehetségesebb politikus, mint Antall volt, a formátuma természetesen más. Pontosabban: Boross Péter igazi kelet-európai göré. A nemzet érdeke, hogy májustól ne ő legyen a miniszterelnök.

- Tudjuk, hamarosan elbúcsúzik a politikától. Hogyan vonná meg tevékenysége gyorsméréjét?

- Ami engem és a barátaimat illeti, sikertült magától értetődő dologgá tenünk például azt, hogy a kormányzásnak nyilvánosnak kell lennie, hogy elszámoltathatóak legyenek az ország vezetői, hogy a közvéleménynek beleszólása lehessen a fontos ügyekbe. Minden baj ellenére olyan állampolgári öntudat alakult ki, amely egyelőre a defenzívában erős, de van rá esély, hogy ez konstruktív is legyen. Ebben magam is játszottam csekély szerepet. Nem volt mindig könnyű, hibáztam is bőven. De megérte. Magam is megváltoztam.

- Mennyiben?

- Patriótább lettem. A Kádár-rezsim alatt ez nem volt ilyen egyszerű. Az olyan ember patriotizmusa, aki teljesen szemben áll hazája politikai rendszerével, szükségszerűen korlátozott. Nem éreztem a közösség erejét. A fordulat idején viszont megtapasztaltam azt, hogy lojális tagja vagyok egy nagy politikai közösségnek. Nemcsak annak, amelyik a liberális pártok köré tömörül, hanem annak a tágabbnak is, amelyet Magyar Köztársaságnak hívnak. Az antikommunista ellenzéki létből fakadó érzékenység, hiperkritícizmus egyszerűen megszűnt bennem. Korábban ugyanis mindaz, ami az állammal volt kapcsolatos, ijesztőnek és fenyegetőnek tetszett. Annak idején amikor elmentem a Belügyminisztérium előtt, egy csomó volt a gyomromban. Most, ha elmegyek az épület előtt, az őrség tiszteleg.

Balogh Ernő-Pogonyi Lajos